

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening



Nr 2 Maj 2001
Årgång 30

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Ordföranden har ordet	3
Känner du Väsby	4
Resultatberäkning	5
Balansräkning	6
Nothänvisningar	7
Föreningsprogram	8
Kulturresa till Sala och Sättra Brunn.....	9
Oss Gallerister emellan	10
Sportlov i spilta	11
När och fjärran, Bokloppis.....	12
Årsmöte 2001	13
Rapport från Runby Nedra	14
Dagligvaruhandeln i Upplands Väsby-tidigt 1950-tal	15
Hammarby Prästgård-Ett Löneboställe	19

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten • Tryck: Väsby Tryckeri

Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet



Bästa hembygdsvänner!

När detta läses har både vårdagjämning passerat och sommartid infallit, vilket gör att vi nu förväntar oss varma och soliga vårdagar med vackra nyutslagna vårblommor, skön fågelsång samt ljumma vårvindar. Ett ord som också betyder vår är ju engelskans "springtime". Detta ords innebörd står för att naturen exploderar, springer fram ur vinterns dvala och sömn med en oerhörd fart och frenesi så att man knappt hinner med att njuta av allt det vackra, som spirar och pockar på uppmärksamhet.

Mina visioner för hembygdsgården:

Jag har en längre tid gått och funderat över hur hembygdsgården och i synnerhet hembygdsföreningen skulle kunna göras mera känd och levande för en större publik framförallt i Upplands Väsby. Visserligen har vi kommit igång med en hel del nya aktiviteter, som blivit mycket uppskattade och som vi ämnar återkomma med varje år. Jag tänker då särskilt på t ex bokloppis, konstutställning, runstensvandring, cykelutflykt, sommarcafé, nationaldagsfirande, sommargudstjänst, hembygdsgårdens dag, grötfest, Väsbyfestivalen samt bussutflykter. Men jag tror det behövs lite mer för att vi skall nå ända fram till hembygdsföreningens egentliga huvuduppgift, som finns inskrivet i våra stadgar; att organisera studiecirklar, kurser, utflykter och annat som kan öka kunskapen om bygden dess natur och historia. För att försöka efterleva något av detta behövs kanske ytterligare insatser, som kan bli populära och höja vårt engagemang och gagna föreningen nu och i framtiden.

Därför är det viktigt att försöka åstadkomma en mer levande hembygdsgård, som blir en naturlig samlingsplats för alla hembygdsvänner, där man också kan komma och trivas tillsammans, kanske stressa av i en unik miljö och samtidigt få inblick i och förståelse för gamla traditioner. Vi får också möjlighet att berätta om och åskådliggöra hembygdens kulturarv, redskap och arbetsmetoder till kommande generationer.

Först måste en upprustning göras och underhållsarbete (både in- och utvändigt) vidtagas på hembygdsgårdens olika byggnader, så att gården bevaras på ett säkert och kunnigt sätt. Vi har haft en träff med representanter från kommunen i slutet av februari och framlagt föreningens önskemål om åtgärder, och resultatet av detta möte utmynnade i att vi fick löften om att åtgärdsprogrammet kommer att beviljas, förutsatt att vi tillskriver Stadsbyggnadskontoret om medel för dessa önskemål.

Och nu åter till mina visioner som består av följande önskemål:

1. Anordna en åskådlig slätteräng

och lavendelodling på utvalda ställen på gårdstunet, där vi kan visa hur man arbetade med slätterängar och höhässjning förr i tiden samt så småningom sälja lavendelpäsar i handelsboden.

2. Installera en gårdsmedja,

där vi kan demonstrera hur en sådan fungerade på en gård.

3. En gammaldags handelsbod

som museum, där vi kan visa hur en lanthandel såg ut vid förra sekelskiftet. Där kan vi visa vilka varor som såldes och vilka fasta inventarier man begagnade sig av. Eventuellt skulle vi kanske också kunna sälja egna produkter där för att stärka föreningskassan? Vi har fått löfte från kommunen att överta ett intilliggande uthus vid hembygdsgården som kan inredas som lanthandel. Styrelsen kommer därför att göra ett studiebesök till Torekällberget i Södertälje någon gång under våren för att få tips för våra tilltänkta planer.

4. Krukmakeri.

5. Slöjd som studiecirkel,

där vi kan producera och kanske sälja vissa slöjdprodukter i handelsboden.

6. Släktforskning.

Ett av de populäraste studieprogrammen alla kategorier, som verkligen ligger i tiden och som kan förläggas i ladugården.

7. En vagnslidergrupp

borde tillsättas, som tar hand om vagnslidret med alla dess inventarier för att få till stånd någon sorts struktur på detta museum, eftersom det har tillkommit en hel del nytt, som måste tas om hand och klassificeras. Sak samma gäller för jordbruksmuseet.

Ja, listan kan göras lång men jag tror att jag finner det lämpligt att sluta där, för det gäller ju naturligtvis också att detta går att genomföra och framförallt att vi medlemmar känner för och tror på den här verksamheten.

Tack för ordet

R. Sahlström

**Känner
du
VÄSBY?**



Tetorp, Tetorpet eller Tåtorpet. Foto från någon gång mellan 1900 och 1909. Fotograf okänd. Huset låg där Tetorpsvägen nu går.

Kommunarkivet

RESULTATRÄKNING	2000	1999	Not
<i>Intäkter</i>			
Medlemsavgifter	46080,00	50790,00	
Föreningsarrangemang	10685,00	19990,00	1
Stäm i läns Hembygdsförbunds årsmöte	0,00	22395,00	
Hus och samlingar	6850,00	10450,00	
Försäkring, trycksaker	1166,00	2347,00	
Kommunalt bidrag	33000,00	33000,00	
Diversa intäkter	710,00	245,00	
Summa intäkter	109420,50	139219,00	
<i>Kostnader</i>			
Förenings- och lärningsavgifter	-7250,00	-6976,00	
Egna arrangemang och möten	3544,00	0,00	
Föreningsarrangemang	-9486,50	-12588,50	2
Stäm i läns Hembygdsförbunds årsmöte	0,00	-22395,00	
Hus och samlingar	-47819,00	-28470,00	3
Trycksaker	-3797,00	-5057,00	
Medlemsblad "I ombygden"	-23076,50	-23475,00	
Postavgifter	-2525,00	-2649,00	
Hembygdsförmärking	-1250,00	1234,00	
Kurser och konferenser	-1500,00	-3915,00	
Förre årskälar	3841,00	0,00	
Diverse kostnader	-1839,00	-561,00	
Summa kostnader	-113208,40	-107260,50	
RESULTAT FÖRE FINANSIELLA POSTER	-3787,90	31958,50	
<i>Finansiella poster</i>			
Räntaintäkter	2620,06	2016,19	
ÅRETS RESULTAT	-1157,84	33974,69	

UPPLANDS VÄSBY
FLYVTJUGSFÖRENING

BOKSLUT 2000

BALANSRÄKNING	2000-12-31	1999-12-31	Not
TILLGÅNGAR			
<i>Omsättningsstillsättningar</i>			
Kassan	297,30	4185,00	
Postgiro	29382,70	60099,67	
Bank	129495,99	66950,95	4
Förbetalda kostnader	1704,00	9673,00	5
Camlingsar	1,00	1,00	
Tryckkostn.	1,00	1,00	
Summa omsättningsstillsättningar	157872,19	160510,03	
SUMMA TILLGÅNGAR	157872,19	160510,03	
SKULDER OCH EGET KAPITAL			
<i>Kortfristiga skulder</i>			
Förbetalda kostnader, med svg	25910,00	28830,00	
Summa kortfristiga skulder	25910,00	28830,00	
<i>Eget kapital</i>			
Förändringar och övrigt	13270,02	99145,34	
Årets resultat	1757,04	39974,66	
Summa eget kapital	131962,19	132170,03	
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	157872,19	160510,03	

Upplands Väsby den 7 mars 2001

Rita Åsén
kassör

Vår revisionsberättelse har avgetts den 12 mars 2001

Harald Åsén Lind

Edvin Lundgren

UPPLANDS VÄRFY
HEMSTÄDENS ÖKONOMI

DEKALU 2000

NOTHÄNKNINGAR

Not 1: Föreningskompanier	2000	1999
Busskost	7300,00	7390,00
Swenska Piggens Dag	3122,00	2572,00
Jobbbyggnadsfirmans Dag	4247,50	4072,50
Öppet hus	1692,50	700
Gästbuden	760,00	1046,50
Värdhyreshuset "Loppa"	0,00	8013,00
Sokloppis	8300,00	1800,00
Summa	18662,00	18992,00
Not 2: Föreningsanvändning		
Buss och Linköping	3,00	7050,00
Swenska Piggens Dag	-663,00	-750,25
Hembyggnadsfirmans Dag	-1628,00	-720,75
Öppet hus	-270,30	0,00
Gästbuden	-1306,00	1264,00
Ås-tåg	-1740,00	2700,00
Föreningsanvändning	-3569,00	0,00
Summa	3066,70	-12566,00
Not 3: Hus och samlingar		
Lokalhyra	-20220,00	-1050,00
Vatten och avlopp	-66,00	4028,65
Sov samling	0,00	1039,25
Lokalbidrag	-1005,00	-154,00
Trafik	-1490,00	-457,00
Fordyktkostnader	-15021,00	0,00
Övriga kostnader	-6254,00	1089,00
Summa	-47056,00	-23470,00
Not 4: Dank		
hundbansen	16679,16	17665,62
Waxenackan	110012,60	86209,72
Summa	126691,76	87900,36
Not 5: Föreningsida kostnader		
lyd	1704,00	1885,00
Pono	0,00	6668,00
Försäkringskostnader	0,00	1250,00
Summa	1704,00	9803,00

Föreningsprogram 6 juni - 8 september 2001

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:



HEMBYGDSGÅRDENS DAG

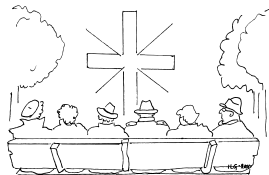
Söndagen den 19 augusti
kl 13.30 - 16.00

Öppet hus, hantverk, kaffeservering
stor loppmarknad.
Underhållning.

VÄLKOMNA !

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:



EKUMENISK FRILUFTSGUDSTJÄNST

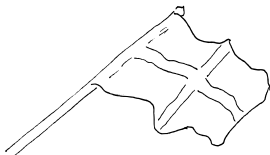
Pingstkyrkan/Missionskyrkan/Eds församling

Söndagen den 1 juli
kl 11.00
vid Hembygdsgården
Kaffeservering

VÄLKOMNA !

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:



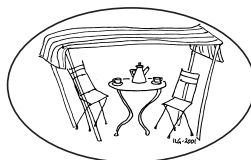
NATIONALDAGSFIRANDE VID HEMBYGDSGÅRDEN

Onsdagen den 6 juni
kl 18.00

Årets Väsbybo Elisabet Hedman och alla
vi andra hälsar de nya svenska medborgarna
välkomna. Musikunderhållning,
Kaffeservering m.m.

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:



Hembygdsgårdens SOMMARCAFÉ

öppet
onsdag och söndag
13.00 - 16.00
fr o m 16 maj

Hembygdsgården: Hagvågen2/Pukslagargatan

KULTURRESA TILL SALA OCH SÄTRA BRUNN

lördagen den 8 september

Vi startar kl. 08:00 från Väsby station och åker via Uppsala mot Sala, där förmiddagskaffet väntar på Måns Ols Café. Om det är soligt, sitter vi på altanen och ser sjön Långforsen glittra nedanför.

Nästa uppehåll blir vid Väsby kungsgård, där Gustav II Adolf enligt sägnen första gången träffade sin ungdomskärlek Ebba Brahe. Idag är Väsby kungsgård ett levande museum med ca 7.000 föremål. Huvudbyggnadens nedervåning är möblerad i sekelskiftesstil. Vi kan även se hur hantverkare och gruvarbetare bodde. Vid kungsgården finns också lin- och vagnsmuseum och en äkta björnkanon!

Vi fortsätter så in till staden Sala och besöker Aguéli-museet, som är inrymt i det gamla badhuset. Konstnären Ivan Aguéli föddes i Sala 1869, men tillbringade större delen av sitt liv utomlands, bl.a. i Frankrike och Egypten, vilket återspeglar sig i hans måleri. En kunnig guide berättar om hans livsöde.

Lunch äter vi på Sättra Brunn - det bjuds smör, bröd, sallad, soppa och två olika varmrätter att välja på samt kaffe och kaka. Efter maten tar vi en promenad runt hus och brunnsspark och tar en klunk av det järnhaltiga vattnet. Vår guide berättar brunnshistoria.

Resans sista stopp blir Härkeberga kyrka med sina berömda kalkmålningar, utförda på 1480-talet av Albertus Pictor. Eftermiddagskaffet dricker vi i den gamla byskolan intill.

Hemkomst ca 19:00. Resans pris är 500:-. Minsta deltagarantal 30 personer.

Busstransport, reseledare, för- och eftermiddagskaffe, entréer och guidning på Väsby kungsgård, Aguéli-museet, Sättra Brunn och Härkeberga kyrka, lunch med sallad, soppa, varmrätt, kaffe och kaka ingår.

Anmälan senast den 21 augusti till

Inga Lisa Gustafsson, tel. 590 33642 eller

Vivi Wallin, tel. 590 88649.

VÄLKOMNA!

En resa i samarbete med Vuxenskolan och Birgitta-resor



Med backspegeln i ladugården

OSS GALLERISTER EMELLAN

Snudd på succé var det då ladugården förvandlades till galleri och utställningslokal den 4 mars. Hembygdsföreningens medlemmar ställde ut konst och hantverk och visade olika vävtekniker. Besökarna strömmade till och tycktes trivas med att skärskåda det



*Bildväv, akvarell och akryl.
Foto: Rune Sahlström*

utställda. Mångahanda ting fanns det också att titta på; trasmattor, bildväv och lapptäcken liksom nyckelharpor, svepaskar och hängsmycken, tavlor i akvarell, akryl och olja. Marina Jaen och tre av hennes skyddslingar gladdes med klassisk musik.

Styrkta av framgången kanske vi ordnar något liknande nästa år. Vi tror nämligen att det finns många fler dolda talanger bland våra medlemmar. Om Du vill vara med och ställa ut, kontakta Rune Sahlström, tel. 590 335 58.

Inga Lisa Gustafsson



Vackra lapptäcken och roliga träsaker ställdes ut av Inger Sandqvist. Foto: Rune Sahlström



Instrumentbygge, konst och hantverk beskådas. Foto: Rune Sahlström

**Vill du vara med och
spela boule i höst vid
hembygdsgården?
Kontakta Rune Sahlström**

SPORTLOV I SPILTA

Tre dagar under sportlovsveckan har Gunnes gård i flera år ordnat aktiviteter i ladugården. Barnen får pröva på något hantverk under sakkunnig ledning för det facila priset 10:-. I år har mer än 100 barn (30-50 per dag) sysselsatts med att forma figurer i ull och lera. Pojkar och flickor i åldern 7-10 år arbetade vid mitt besök i ladugården den 27 februari mycket koncentrerat med att tillverka sköldpaddor, fat, äggkoppar, svampar, askar och dörrskyltar i lera med hjälp och stöd av Sylvia Rodin. Sakerna, som barnen förfärdigat, kan de sedan bränna eller måla.

En annan barngrupp satt tillsammans med Lena Melin på stolar runt en stor ullkorg och kardade. Av tovad ull tillverkade de sedan prydnadsägg till påskriset, troll, ormar, halsband, bollar, blommor och annat trevligt. Som grund till troll användes grankottar och till prydnadsäggen tallkottar för att få den rätta formen, fick jag lära mig.

Från hembygdsföreningens sida är vi glada att kunna ställa lokalen till förfogande och hoppas på fortsatt samarbete. Det skall böjas i tid

Inga Lisa Gustafsson

*Sylvia Rodin
visar barnen
hur man
knådar lera.*

*Foto:
Inga Lisa
Gustafsson*



*Lena Melin
lär ut konsten
att karda.*

*Foto:
Inga Lisa
Gustafsson*

NÄR OCH FJÄRRAN

Mysigt värre var det i ladugården den 21 januari, då Björn Engstrand visade bilder från resor i Ryssland och Kina. Han inledde med en fotokavalkad över en rundresa i Sovjet, företagen med både flyg och tåg. Bilderna visade mångahanda ting från utsirade fönsteröverstycken i lantliga byar till den ändlösa kön till Lenins mausoleum i Moskva.

Efter utflykten till Sovjet bänkade sig tittarna runt kaffebordet och när påtären var urdrucken, visade Rune Sahlström gamla bilder från Väsby ur hembygdsföreningens samlingar. Publiken fick gissa på fotona och klarade en del från 1950-talet. Andra var omöjliga att känna igen sig i, eftersom samhället genomgått så stora förändringar. Dock fann man sig väl tillrätta på auktion efter Herbert Söderlund vid Runby Nedra och Bertil Boos och Eberhard Jularbos framträdande på Hembygdens dag (som det hette då).

Björn Engstrand fortsatte med bilder från en resa till Kina, där man kunde vandra med på kinesiska muren och beskåda pagoder i Shanghai.

Avslutningsvis tog Rune Sahlström med de närvarande på en utfärd till Höga Kusten, som nyligen utsetts till en del av världskulturarvet.

Inga Lisa Gustafsson

BOKLOPPIS

Efter lång tids bokinsamling och en hel dags sorterande kunde årets första bokloppis gå av stapeln den 17 februari. Tillströmningen av kunder var god - aldrig har så många köpt så mycket för så litet, skulle man kunna beskriva det hela. Vårt ständiga lågpris kan ingen slå - denna gång kunde extra fynd göras för en obetydlig summa. Mängder av böcker fick nya ägare och sammanlagt inbringade försäljningen 3.283,-.

På kvällen den 17 februari snöade det ordentligt, vinden ven runt husknutarna och bokköparna kunde med välbehag luta sig tillbaka och försjuka i sina nyförvärv.

Välkomna åter den 27 oktober - samma tid, samma plats!

Inga Lisa Gustafsson

**Har du böcker eller
loppmarknadssaker att
skänka?
Kontakta Nora Lundberg,
tel. 590 335 49**



Årsmötets förklädesutställning. Foto: Rune Sahlström

Årsmöte 2001

Hembygdسفöreningens årsmöte hölls den 17 mars i ladugården. Till kaffet, som föregick mötesförhandlingarna underhöll Väsby PRO-trio = Torsten Alfvén, Kalle Lindblom och Ingvar Olsson med muntra melodier.

Föreningens ordförande Rune Sahlström hälsade alla väkomna och inledde med att dela ut Sveriges Hembygdsförbunds hedersnålar. Den första nålen överlämnades till Ann-Mari Karlsson som under de senaste tretton åren arbetat med tidskriften "Hembygden", först som medlem av redaktionskommittén och sedan som huvudredaktör. Ann-Mari har lagt ner stor möda på att ständigt söka förbättra tidningens kvalitet, fånga upp artikelförfattare och bidragit med egna texter. Den andra nålen gick till Lennart Hedlund, som nu avsagt sig sina uppdrag i redaktionskommittén och valberedningen. Lennart, (som tidigare även varit hembygdسفöreningens kassör) har bidragit med artiklar och foton i Hembygden och konstruerat korsorden. Blommor, applåder ooh ett hjärtligt tack till båda två! Klubban överlämnades så till Leif Berglund, som valdes till mötesordförande även i år.

Vid genomgång av verksamhetsberättelsen ställde Roman v. der Heide en fråga angående nyttan av hembygdسفöreningens medlemskap i förbundet och andra

föreningar och Rune Sahlström besvarade den.

Kassör Bo Larsson föredrog bokslut och budget och förklarade de olika posterna. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet och årsavgiften beslöts vara oförändrad även nästa år (110:-) Vid punkten övriga frågor uppstod diskussion om medlemsantal och medlemsvärkning. Kjerstin Björkman presenterade marknadsföringsgruppens förslag och idéer



Vid kaffebordet. Foto: Rune Sahlström

till medlemsvärkning och annat. Önskemål om att föreningen skall utge en medlemsmatrikel framfördes också.

Avslutningsvis avtackades Leif Berglund med hembygdsnål och hembygdslitteratur, PRO-trion spelade ytterligare några melodier och de närvarande kunde prata med varandra eller ta sig en sista titt på förklädesutställningen, som också hörde till muntra tionerna.



Avtackning av Ann-Mari Karlsson och Lennart Hedlund. Foto: Rune Sahlström





Hembygdsgården populärt utflyktsmål för Täbypensionärer

För andra gången på ett halvår har hembygdsgården fått besök österifrån. Historieintresserade pensionärer från PRO i Täby Centrum har gjort besök i grannkommunerna bl a Upplands Väsby. Föreningens fd ordförande Gösta Karlsson har båda gångerna tagit emot och guidat i hembygdsgården och delat med sig av sina omfattande kunskaper. Besökarna har fått kaffe med bröd i hembygdsgårdens kök och besöket har avslutats med visning av utställningen i röda huset. Gasolkök, brännare och hänglås från Optimus tilldrar sig stort intresse och väcker alltid många minnen hos besökarna.

Huvudbyggnaden har tagit plats i Hembygdsföreningens logo

Hembygdsföreningens logo har funnits i många år och blivit en välkänd symbol. Den observante har kanske sett att den fått en ansiktslyftning och delvis nytt innehåll utan att helhetsintrycket förändrats. Form och färg har behållits. Det nya är att Hembygdsgården numera finns med representerad av huvudbyggnaden och Gunnes gård har tillkommit som något som är välkänt för barn och ungdomar i Upplands Väsby.

Carin Törner



Alla medlemmar!
Arbetsträffar vid hembygdsgården
19/4, 17/5, 21/6, 23/8, kl 18.00-20.00
Praktiskt arbete. Din insats behövs!

Dagligvaruhandeln i Upplands Väsby - tidigt 1950-tal

Den första januari 1952 bildades Upplands Väsby kommun genom att kommunerna Hammarby, Fresta och Ed slogs samman. Inneväranantalet var då ca sextusen.

Hur såg då affärsbeståndet ut som skulle ge service åt dessa ca sextusen inneväanare?

Vi tänker att vi tar en promenad med början vid allén till Stora Väsby vid gamla Stockholmsvägen. Vid Hammarby kyrkby



Tätortsbegreppet i Ed, Fresta och Hammarby 1952



Björkvalla 1951

fanns Tage Monies butik (1-2)- först filial till Rickard Eriksson och alldeles intill den låg en konsumbutik. Vi fortsätter promenaden mot Vallentuna och Odenslunda Gård. Där ligger Stig Boströms butik (3). Vid Stockholmsvägen några hundra meter söderut på vänster hand ligger en

konsumbutik (4). Idag har Väsby Rör sina lokaler där.

Efter några kilometer söderut kommer vi till Karl Hollanders affär (5) i Johannesdal. Vi gör en stor sväng österut och kommer då till trädgårdsmästarsamhället Bollstanäs. Där



Interiör 1951

får de boende sina dagligvaror från två butiker; Harry Askeroths och en konsumbutik (6-7).

Nu vänder vi tillbaka till Hammarby Apotek och vandrar mot Väsby stations-samhälle genom den mörka Apoteksskogen. Den första butiken vi träffar på är Waleruds Livsmedel (8) i villa Björkvalla, nuvarande Svensk Fastighetsförmedlings lokaler.

Vi fortsätter Väsbyvägen mot stationen och vid Väsbyån ligger Rickard Erikssons butik (9). Där Konsum Korpkulla nu ligger, låg Konsums huvudbutik (10). I början på Industrivägen några hundra meter söderut hade Ragnar Nyberg sin affär (11) i ett rött trähus. I hörnet Centralvägen - Kvarnvägen låg Tankreds fiskaffär (12) i en liten gul stuga. Det fanns ytterligare en fiskhandlare Rudolf Pettersson, "Fiskpelle" kallad, men han körde omkring med varubil. Borta vid Optimus hade vi en konsumbutik (13), där Schneiders MC



Interiör 1951

numera har sina lokaler och uppe i Runby på Trädgårdsvägen ytterligare en konsumbutik (14). Nere vid Mälaren vid Pråmudden låg handlanden Anderssons butik (15).

Vid den här rundvandringen har vi besökt 8 privata dagligvarubutiker + en fiskaffär och 6 konsumbutiker, sammanlagt femton butiker, som betjänar knappt sex tusen personer. En mycket god servicegrad, eller hur? Som ni förstår, var de privata butikerna mycket små. Man och hustru och ev. en anställd arbetade i butiken. Servicegraden var mycket hög. Alla tog emot telefonorder och varorna kördes hem kostnadsfritt.

Flera butiker hade kunder som handlade "på bok" d v s man hade en anteckningsbok, där det noterades vad man köpte och till



Interiör 1951

vilket pris. Vid månadens slut, räknades summorna ned och bokägaren betalade sina varor.

Alla butiker hade 3 % kassarabatt på inköpen.

Öppethållandetiderna var :

Måndag - fredag

9.00 - 11.30, 13.00 -

18.00

Lördag 9.00 - 14.00

Söndagar stängt

Sommarveckorna 26-30

Lördagar 9.00 - 13.00

Vad skulle dagens konsument säga om dessa öppettider?

Alla köpmän var då helt fristående handlande och köpte sina varor, där man fick den bästa servicen och de bästa priserna. Det var före kedjornas entré på marknaden.

De största grossisterna, som levererade till butikerna i vårt område var Hakonbolaget i Uppsala och Speceristernas Varuinköp i Stockholm, idag ICA. Manne Tössberg och Grönvalls i Stockholm och LEA-bolaget i Uppsala blev senare Dagab och nu heter den gruppen Axfood.

Kött och charkuterivaror levererades dels av SGS, föregångare till Scan och Westbecks. SGS kom med sin charkuteribil måndag och torsdag. Westbecks bil kom tisdag och fredag. Någon förbeställning behövde inte göras utan man beställde de varor man behövde direkt av säljaren.

Frukt och grönt levererades av flera grönsaksgrossister, som ringde upp och tog beställning och levererade dagen därpå.

Mjölk och grädde levererades av Mjölcentralen, nuvarande Arla. Det var dock bara en butik i kommunen, som fick sälja dessa varor och det var Konsums huvudbutik på Industrivägen. Den butiken hade s.k. mjölkficka. Det fanns alltså bara en butik, som sålde mjölk och grädde i hela kommunen. Men det fanns många gårdar i kommunen, som hade kor och där kunde man få köpa mjölk direkt av producenten.

Idag 50 år senare ser dagligvaruhandeln helt annorlunda ut. Alla små butiker är borta. Kvar finns bara stora rationella butiker med ett öppethållande på tolv timmar veckans alla dagar. En fantastisk service för dagens kunder. Dagligvarubutikerna i kommunen, som skall betjäna 38.000 personer är fyra ICA-anslutna butiker och tre konsumbutiker att jämföras med åtta privata och sex konsumbutiker för 50 år sedan.

Hur ser dagligvaruhandeln ut om ytterligare 50 år? Ja, den som lever får se.

Vid pennan



Konsumtionsföreningen Enighet, Lilla Varuhuset 1954

Hammarby prästgård



Hammarby prästgård i nuvarande skick. Foto: Lennart Stockman

Ett löneboställe

Äldsta kända dokumentet som omnämner Hammarby socken är från 1240.

Det innehåller ärkekiakonens Folkes tiondeinkomster från socknarna i Vallentuna härad däribland Hammarby.

Då fanns en liten romansk stenkyrka i Hammarby uppförd 1190-1200 = västra delen av den nuvarande. Men bevarade gravmonument från slutet av 1000-talet visar att en kyrka av trä funnits på platsen redan 100 år tidigare.

Till en kyrka hörde en kyrkoherde som skulle ha lön och bostad alltså en prästgård. Storleken på prästgårdens jord och byggnader skulle socknens 12 jordbruksenheter bekosta enligt landskapslagens bestämmelser.

Upplandslagen nedtecknad 1296 säger:

”En sockens prästgård skall omfatta 1/2 markland jord. Där skall finnas 7 laga hus: ”Stuga och Stekarhus, Lada och Sädesbod, Visthus och Sovstuga och Fähus”.

Socknens 12 bönder = Sockenmännen, skall gemensamt upplåta jord och uppföra byggnader enligt ovan. Prästen är skyldig att tillse att hus och jord ej förfaller.

Hammarby socken blev från början huvudförsamling i Pastoratet Hammarby - Fresta, därför blev Västergården i Hammarbyn Prästgård åt den gemensamma kyrkoherden som var ensam präst i pastoratet och "pendlade" mellan kyrkorna. Västergården låg på landsvägens östra sida - på kullen där Idiotanstalten byggdes 1884. Idag platsen för daghemmet "Lergöken".

(Västergården som på 1500-talet ägdes av Kronan var på 6 öresland = 3/4 Markland. Ett Markland gav i årlig avkastning 1 mark silver. En god årsinkomst.)

Västergården omtalas som prästgård till slutet av 1300-talet. Vid den tiden fick pastoratet en större gård i Fresta, Borgby. Kyrkoherden flyttade dit och omtalas där 1417. Därmed upphörde behovet av prästgård i Hammarby socken.

Ca 250 år senare blev frågan om en prästgård i Hammarby socken åter aktuell. Orsaken var att då skulle pastoratet få en Kaplan = en hjälppräst till kyrkoherden, placerad i Hammarby. I början bodde han i olika stugor på åsen men 1695 löstes frågan på följande sätt.

Intill kyrkan låg en av Hammarbyns sju hemman kallat Kyrkbyn, för sin närhet till kyrkan. Hemmanet ägdes av en fröken Ebba Sparre. Genom byte med Kronan den 16 juli 1694 fick hon en annan gård och Kronan gav Kyrkbyn till församlingen som prästgård. (Se kammarkollegium i brev). Ärendet var klart den 3 maj 1695 och Hammarby socken hade åter en prästgård. Hur den såg ut då är ej bekant.

Hemmanet kyrkbyn hade en rörig ägarehistoria innan det blev prästgård.

Här följer några årtal:

År 1550 omtalas kyrkbyn i Jordeboken som frälsehemman.

År 1616 under Torsåker. Ägare Henrik von Falkenberg

År 1620 i Jordeboken som frälsehemman.

År 1623 såldes Kyrkbyn till Johan Sparre som gav Kyrkbyn m fl. gårdar i morgongåva till Ebba Oxenstierna Gustafsdotter.

År 1694 gör en fröken Ebba Sparre ägare till Kyrkbyn ett jordbyte med Kronan, som får Kyrkbyn.

År 1695 gives Kyrkbyn till Hammarby församling som Prästgård.

Man kan anta att gårdens byggnader var i gott skick för kyrkan har inga uppgifter om reparation eller nybyggnad förrän ca 90 år senare. Däremot finns belägg att man i början av 1700-talet gav prästgården namnet Strand (den ligger mellan kyrkan och sjön Fysingen) men det namnet vann inget gehör hos allmogen så det gamla återtogs efter en tid.

Med tiden hade kyrkbyns gamla bostadshus förfallit varför församlingen lät uppföra en ny bostad åt komministern år 1791. Det var tydligen inget "fusksbygge" för huset är fortfarande kvar år 2001 efter 210 års användning. På gården finns också en timrad tiondelada/ sockenmagasin som anses vara från mitten av 1700-talet.

Den siste präst som bebodde Hammarby prästgård = Kyrkbyn var komminister Hjalmar Svensson. Han fick år 1904 köpa sockenskolan Lindhem som han inredde till privatbostad. Prästgården beboddes och brukades därefter av arrendator. Förändringen av prästernas löneförmåner till kontantlön reglerades i en lag år 1910.

År 1917 inventerades Hammarby prästgård av Nordiska Museet. Då, upprättades en situationsplan över samtliga byggnader. (Där ingår även Överloppshus = byggnad som brukaren,

ej ägaren, uppfört på prästgårdens mark]. För prästens hus gjordes även en skiss över rumsindelningen.

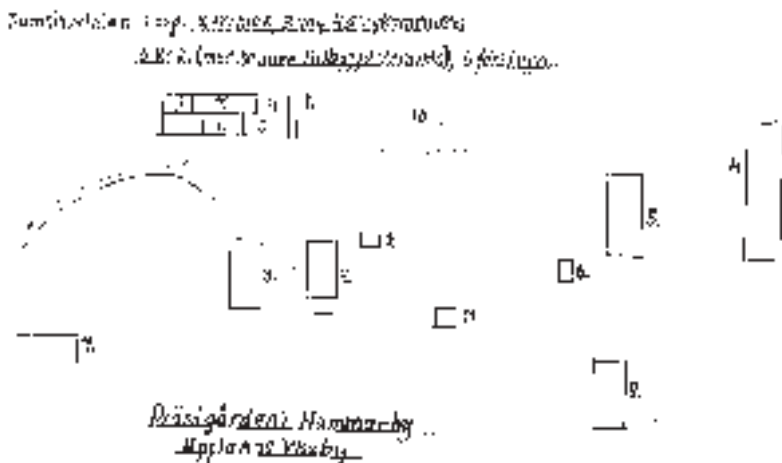
Se skiss som är utdrag ur Nordiska Museets Prästgårds arkiv från år 1917. Göran Strömbecks arkiv. Och senare gjorda undersökningar av bl a Länsantikvarien.

Hugo Sabel

Anm.

Idag är det Stockholms stifts egendomsnämnd som disponerar och förvaltar Hammarby prästgård och den är uthyrd till en privatperson. Diskussioner har förts mellan stiftet och Hammarby församling om överlåtelse till församlingen. Något beslut i frågan är inte fattat, varken om priset eller vad församlingen vid en eventuell överlåtelse skulle kunna använda huset till.

Inga Lisa Gustafsson



- Nr. 1 Madbyggnad 2 Rumsindelning/arkivutrymme (med källare).
 3 Riktighus. 4 Madbod. H.S. 2001
 5 Svithus. 7 Redskapslåder. 8 Sammanhängande (överstoffs hus).
 9 Lada (överstoffs hus). 10 Huset är gamla bodbyggnaden stått.
 11 Redskapshuset, före detta Madbod.
 12 Lada. 13 Byggnader 1813. 14 nr 1-2-11 övriga är
 flera. Överlåtelsehus = tidigare präster på egna
 betest med tillhörande byggnader. H.S. 2001

1 F.d. prästbostad , 1791

Mangårdsbyggnaden belägen ett hundratal meter NO Hammarby kyrka, i slutningen ned mot sjön Fysingen.

Envånings timmerbyggnad med vindskammare i väster, vilande på en grund av otuktad gråsten. Mot söder och väster har grunden ett pågjutet skikt av cement. Utgrävd källare innehållande pannrum. Ytterväggarna klädda med rödfärgad locklistpanel samt vitmålade knutlådor. Sadeltak på åsar med nytt enkupigt tegel. Två murade skorstenar på nacken, varav den ena ny. Dubbla vindskivor.

Entré mitt på södra fasaden med en ny tillverkad, grönmålade plankdörr. På östra gaveln vid köket, en förstukvist byggd i två etapper (ca 1900 resp. 1955) under pulpettak. Byggnaden har tvåluftsfönster med tre rutor per luft, kopplade i bottenvåningen, enkla med fönsterbeslag (SR nr 6 sid 53) i vindsvåningen.

Planen är sexdelad enligt SR nr 6a sid 9, med något ombyggd interiör samt fullständigt renoverat kök. I bottenvåningen gustaviansk kakelugn, samt kakelugn från 1800-talets slut. Vindskammaren har tredingstak. Här står också en enkel vitkalkad kakelugn. Vindsvåningens fönster har fönsterhakar typ SR nr 4 sid 55.

2 Magasin - källare, 1700-tal

Timmerbyggnad i en våning samt loft, byggt på en källare murad i gråsten. Ingången till källaren från O ombyggd och nu gjuten. Magasinet är rödfärgat och på gavlarna klätt med locklistpanel. Inpanelade utknutar. Sadeltak på åsar med enkupigt tegel över ett äldre brädtak på lock. Dubbla vindskivor. Plankdörr på västra fasaden med lås enl. SR nr 1 sid 69.

3 TC, 1900-tal

Uppförd i resvirkeskonstruktion på gjuten grund. Utvändigt klädd med slät stående brädpanel och locklistpanel. Sadeltak med tvåkupigt tegel.

11 Vedbod, 1900-tal

Uppförd i regelkonstruktion på hörnstenar. Utvändigt klädd med stående brädpanel. Sadeltak med en- och tvåkupigt tegel.

Långt till hembygdsgården?

Ta buss 532, 535 eller 562 till Hagvägen!

ORDNINGSFÖRESKRIFTER FÖR HEMBYGDSGÅRDENS LADUGÅRD

Ladugården uthyres endast till slutna sällskap och till kursverksamhet, dock ej till ungdomsfester eller fester med dans.

Slutet sällskap är en begränsad krets av personer, som har någon form av gemensamt intresse eller tillhör samma gemensamma sammanslutning.

Hyresgästen ansvarar för att inga obehöriga får tillträde till lokalen. Eventuell diskning och städning sköts av hyresgästen, om så ej sker debiteras en extra avgift på 200 kr.

All skadegörelse som orsakas av hyresgästen skall ersättas av denne.

Efter avslutad aktivitet skall hyresgästen tillse att belysningen släcks och att kranar, fönster och dörrar stängs.

Vid ommöblering skall lokalen återställas i ursprungligt skick.

I övrigt skall hyresgästen följa de anvisningar som lämnas av boställsvärdinnan.

Nycklar hämtas hos boställsvärdinnan efter överenskommelse och lämnas åter senast dagen efter hyrestillfället.

Lokalen skall vara utrymd senast kl 24.00

AVGIFTER: per kväll 500 kr

enskilda korta sammankomster 100 kr per timme

kurser med minst 5 kurssammankomster 50 kr per timme

För tillgång till pentry tillkommer en fast avgift på 50 kr

Boställsvärdinnor: Nora Lundberg, Hagvägen 11, tel 590 335 49

Anne Maxe, Kvarnvägen 18, tel 590 313 53



**Har du ny adress?
Tänker du flytta under året?
Kom ihåg att meddela adressändringen till
hembygdsföreningen!**



Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2001-2002

	Telefon
Rune Sahlström, ordförande	590 335 58
Gunilla Ahlberg, sekreterare	590 834 40
Bo Larsson, kassör	590 339 94
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Ulf Gustafsson, vice ordf., boställsvård	590 928 58
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Kjerstin Björkman, ledamot	590 320 82
Bengt Hedlund, kommunvald ledamot	590 304 95

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Annika Tingvall,
Gunilla Kinell, Alf Björkman,
Arnold Härmark, Vivi Wallin

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42
Carin Törner	590 870 69

REVISORER ORDINARIE ERSÄTTARE

Lars Eklund	Frank Granäker
Åke Björkvall	Anette Ehrnholm

BOSTÄLLSVÄRDINNOR

Nora Lundberg	590 335 49
Anne Maxe	590 313 53

Valberedning

Kerstin Hammarin, Harald Torkelsson,
Anna Liisa Bergman